

5-расм. 1-4-босқич талабалари томонидан ўқув дастури машқлари ва кўпкураш малакавий дастури элементларини ўрганиш бўйича амалий кўникма ва назарий билим кўрсаткичлари динамикаси

Гимнастика асбобларда бажариладиган машқларни ўзлаштириш технологияси, махсус-ҳаракат (хореография), жисмоний ва техник тайёргарлик бўйича дастур элементларини ўргатиш ва ўқув ҳамда машқ қилиш машғулотларини ўтказиш воситалари ва услубларидан фойдаланиш юзасидан касбий-педагогик масалалар минимумгача камайтирилган, яъни умуман ўтказилмаган. Шунинг учун талабалар ўқув амалиёти жараёнида асосий гимнастика воситалари ва усулларини танлаш масалаларида ва гимнастика кўпкураши машғулотларини ўқитишда қийналишган (3.6-расм). Жисмоний ва махсус ҳаракат тайёргарлиги бўйича машғулотларни ташкил қилиш ҳамда ўтказиш тўғрисида гапирмаса ҳам бўлади. Ушбу билимлар эса гимнастика бўйича бўлажак мутахассисга мамлакатимизнинг ўқув ва соғломлаштириш муассасаларида ишлаётганда керак бўлади.

ХУЛОСА. Муаммонинг назарий томондан ўрганилиши ва тажрибалардаги тадқиқотнинг якуний натижалари қуйидаги хулосалар ва таклифларни шакллантириш имкониятини берди:

Адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 1 январдаги “Ўзбекистон республикасида жисмоний тарбия ва спортни янада такомиллаштириш ва оммалаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-5924-сонли қарори.
2. Абдуллаев А., Ханкелдиев Ш.Х. Жисмоний тарбия назарияси ва усули: Дарслик. -Т.: 2005, 231-б.
3. Eshtayev A.K. Sport gimnastikasi mashg'ulotining nasariy asoslari (uslubiy qo'llanma). O'DJTI nashriyot-matbaa bo'limi. -T.: 2009, 113-b.
4. Мусаев Б.Р. Олий педагогик таълим муассасалари талабаларининг гимнастика бўйича касбий-педагогик кўникмаларини шакллантириш. Дисс. ... канд. пед. наук. -Ташкент: ЎзГИФК, 2011, 180-б.
5. Умаров Д.Х. Ёш гимнастикачилар жисмоний сифатларини тайёр-гарлик босқичида ривожлантириш технологияси. Дисс... канд. пед. наук. -Т.: ЎзГИФК, 2007, 187-б.
6. Xaytmetov I.S. Sport pedagogik maxorati oshirish. (Badiiy gimnastika) Xoreografik mashqlarini o'tkazish uslubiyoti. O'quv-qo'llanma. -T.: «Davr matbuot savdo», 2020, 176-b.

РЕЗЮМЕ. Ишда қўрилган асосий масалалар гимнастика бўйича бўлажак ўқитувчи ва мураббийларнинг ўқув-услубий фаолиятини ташкил қилиш жисмоний тарбия фаолияти учун муҳим бўлган дидактик тамойилларни амалга оширишга урғу берилган: яхлитлик, оптималлик, ўқитишнинг касбий-педагогик йўналтирилганлиги.

РЕЗЮМЕ. Основные вопросы, рассматриваемые в работе являются организацией учебно-методической деятельности будущих учителей и тренеров по гимнастике, реализация важных для физического воспитания дидактических принципов: целостности, оптимальности, профессионально-педагогической направленности обучения.

SUMMARY. The main issues considered in the work are the organization of educational and methodological activities of future teachers and trainers on gymnastics, the implementation of didactic principles important for physical education: integrity, optimality, professional and pedagogical orientation of training.

UDK.290-291; 414(2022)

MUZIKALÍQ SHÍĠARMALARDÍ JOQARÍ DÁREJEDE ATQARÍWDA BARLÍQ ATQARÍWSHÍLÍQ USÍLLARINAN PAYDALANÍW

G.Xodjametova – tariyx ilimleriniń kandidati, docent

Ózbekstan mámleketlik kórkem óner hám mádeniyat institutı Nókis filiali

Tayanch so'zlar: san'at, madaniyat, ijro etish, konsert, milliy kolorit, pedagogik texnologiyalar.

Ключевые слова: искусство, культура, исполнение, концерт, национальный колорит, педагогические технологии.

Key words: art, culture, performance, concert, national color, pedagogical technologies.

Ádebiyat hám kórkem óner dekalaları, milliy teatrлар hám koncert jámáatleri gastrolları, súwret hám kitap kórgizbeleri, kórkem iskerliktiń basqa kóplegen formaları ruwxıy turmis salasındaǵı milliy múnásibetlerdi ózinde sawlelendiredi. Ozbek muzika kórkem óneri ustaları hár qıylı qońsılas Respublikalarda hám sırt ellerde óz uqıpların tabıslı kórsetiw etpekte. Olardıń shıǵıwları biziń qádiriyat hám dástúrlerimizge salıstırǵanda janlı qızıǵıwshılıqtı oyatpaqta hám arttırmaqta.

1. Махсус адабиётлар ҳамда илмий тадқиқотлар таҳлиллаб ва олимларнинг илмий изланишлари шунинг кўрсатадики, Гимнастика назарияси ва услубияти фан сифатида бўлажак мураббий ва педагогларнинг касбига масъулият ва талабларни қўяди. У ёш гимнастикачиларни соғломлаштириш, таълим ва тарбия беришини мукаммал билиши, спорт гимнастика ва бадий гимнастикани махсус машқларидан унумли фойдалана олиши, меҳнат, амалий кўникмаларига эга бўлишини тақозо этади, бунда албатта ўқитувчи-мураббийнинг услубий бой маҳоратини эгаллашлари керак бўлади.

2. Ёш спорт гимнастикачилар ва бадий гимнастикачиларни тайёрлашда жисмоний қобилиятларини ривожлантиришига улкан таъсир кўрсатади. Бироқ мустақил машғулотларда анъанавий ҳамда ноанъанавий гимнастика махсус машқлари воситаларидан фойдаланиш имкониятини илмий томондан ёндашувчи ва асослаб берувчи махсус адабиётлар камлиги билан ажралиб туради.

3. Биринчи босқич талабаларининг махсус-ҳаракат тайёргарликлари дастлабки тадқиқотларнинг бошланғич босқичидаги баҳоси бўйича қуйидагиларни кўрсатди;

- олий таълим муассасаларига ўқишга қабул қилинганлар гимнастика ва бадий гимнастика кўпкураши элементларидан кўп қисмини намойиш қилиш ва ўтказишини қисман билмайдилар;

- Жисмоний ва махсус ҳаракат тайёргарлиги бўйича машғулотларни ташкил қилиш ҳамда ўтказиш тўғрисида гапирмаса ҳам бўлади. Ушбу билимлар эса гимнастика бўйича бўлажак мутахассисга мамлакатимизнинг ўқув ва соғломлаштириш муассасаларида ишлаётганда керак бўлади.

keley oqıtıwshı insańǵa kóp nárse baylanıslı ekenligin kórsetedi. Usı faktorlar muzıka baǵdarında tálim alıp atırǵan student-jaslarǵın jeke múmkinshilikleri, bilim potentsialı, atqarıw uqııbı, ruwxıy-etikalıq sapaları, usınıń menen birge psixikalıq jaǵdayın tárbiyalawda ayırıqsha orınǵa iye.

“Sol sebepli óz huqıqın biletuǵın, óz kúshi hám múmkinshiliklerine taya-natuǵın, átirapında júz bolıp atırǵan waqıya-qubılıslarǵa óz betinshe pikir bere alatuǵın, áyne zamanda jeke máplerin mámleket hám xalıq mápleri menen uyqas halda kóretuǵın, hár tárepten barksámal insanlardı tárbiyalaw wazıypası sheshiwshı máselege aylanıp atır” [2:78-79].

Jańa oqıw sistemasına ótiw, jańa tálim standartların ózlestiriw, jańa modullar, jańa túpkillik ózgerisler, jańasha zamanagóy pedagogikalıq hám tálim texnologiya usılları tiykarında jumıs júrgiziwdi talap etpekte.

Pedagogikalıq texnologiya - arnawlı oqıtıw usılları, metodları, formaları, psixologiyalıq jolları hám tárbiyalıq quralları kompleksi, kompleksi, psixo-pedagogikalıq úgitler jıyındısı.

Tálim texnologiyası - tálimniń óz aldına qoyǵan anıq maqsetine erisiw procesi, onıń ulıwma mazmunı, tálim procesin aldınan islep shıǵılǵan hám joybarlastırılǵan arnawlı bir metod, usıllar pütün sisteması tiykarında basqıshpabasqısh basqarıw, usı qurallardan nátiyjeli hám ónimli paydalanıw, sońında tálim procesin joqarı dárejede basqarıw.

Jańalanıp atırǵan jámiyette milliy qadıriyatları qayta tiklew, insan ruwxıylıǵın kóteriń, saw-slamat socialıq ortalıqtıń qalıplesiwi, tálim-tárbiyanıń maqsetli, sistemalı, úzliksiz hám izbe-iz alıp barılıp atırǵanlıǵı, jetkinshek ushın keń múmkinshilikler esigi ashılıwı puqaralar ruwxıy - etikalıq jetikligin támiyinlew máselesiniń mámleketlik siyasatı dárejesine kóteriliwı menen ámelge asırıladı.

Jańa zamanagóy ilimiy-texnikalıq rawajlanıwın tapqır, joqarı oylaw páziyetlerine iye bolǵan jaslarımız qıyalımızda sawlelendiriw qıyın. Usınıń sebebinen joqarı oqıw orınlarında, jaslar shólkemlerinde, orta arnawlı hám ulıwma orta bilim beriw mektepleriniń joqarı klass oqıwshıları arasında ilimiy oylaw talap etetuǵın, onıń páziyetlerin rawajlandıratuǵın, jetilistiretuǵın arnawlı shınıǵıwlar alıp barıw hám sol tarawdı jaqsı ózlestirgen qanıgeler tayarlaw barlıq oqıw mákemelerinde ǵalabalıq turde alıp barılıwı kerek [3:143].

Fortepiano muzıkası janrların úyreniw muzikalıq tálimniń barlıq basqıshlarındaǵı aktual másele bolıp tabıladı.

Qanıgelik menen saykeslikte studentler ulıwma professional muzikalıq pánler menen bir qatarda arnawlı pánlerdi da úyrenedi. Arnawlı pánler arasında fortepiano stul da zárúrli orın iyeleydi. Studentler ushın bul kurs járdemshi kurs esaplanıp, ol tómendegi maqsetlerdi názerde tutadı:

- fortepianoda atqarıwshılıqtıń elementar kónlikpelerin payda etiw;
- koncertmeysterlik, ansambl atqarıwshılıǵı kónlikpelerin payda etiw;
- fortepianoda namalardı atqarıwshılıq hám olardı kerekli usılda armoniyalastırıw;

Muzıqalıq dúnyaǵa kóz qarasarın keńeytiw, djaz muzıkasınıń hár qıylı janr hám usıllardaǵı dóretpeleri menen tanısw;

- tanıs emes muzikalıq shıǵarmanı nota qaǵazdan oqıw kónlikpelerin payda etiw;
 - Atqarıw sheberligin payda etiw arqalı tınlaw, atqarıwshılıq kónlikpelerin ámelde bekkemlew.
- Sol talaplarǵa uyqas halda tómendegi baǵdarlama dúzilgen hám oǵan tómendegi dóretpeler kiritilgen:
- Polifoniya pyesalar;
 - Iri formada jazılǵan dóretpeler - hár qıylı quramalıqtaǵı sonata hám sonatina, rondolar kiredi.

Fortepiano háreketleri dinamikalıq principlerge tiykarlanǵan ájayıp mexanizmler bolıp tabıladı; klaviaturanı az-azdan basıp, klaviatura seslerdi esitiw qıynlaw boladı,

sebebi tarların shınıǵırın esitiw ushın janlılaw atqarıwshılıq kerek boladı.

Fortepiano ushın stuldıń zárúrliǵı, studentlerde professional sıpatların rawajlandırıwdaǵı roli jáne bul kurs boyınsha muzikalıq materialdıń jetkilikli emesligin esapqa alǵan halda kásip tálimi baǵdarı (vokal kórkem óneri hám saz-áspablar atqarıwshılıǵı) ushın usı oqıw-stilistik kompleks jarattıq [4:59].

Atap ótiw kerek, usınıs atırǵan jumista studentlerdi fortepiano baǵdarı boyınsha tayarlaw metodıkası izbe-izligi berilgen.

Fortepiano klasındaǵı studentlerge tálim hám tárbiya beriw procesiniń tiykarın hár túrli muzıka dóretpeleri ústinde islewden ibarat bolıp, olar áne sol processte hár túrli janrlar hám usıllar menen tanıadı, dóretpelerdiń muzikalıq tilin ózlestiredi, tekst ústinde sawatlı islew ilimiy tájiriyeberlerin iyeleydi, texnikalıq qıyınshılıqlardı jeńiw jolların úyrenedi hám taǵı basqa. Studentler ulıwma muzıqalıq kámal tabıw, pianinoshıǵa tán bilim, kónlikpe hám ilimiy tájiriye arttırıw menen birge uyań-áste teoriyalıq maǵlıwmatlarda toplaydı, muzıka dóretpelerin analiz etiwdi úyrenedi, ózleriniń ishki esitiwlerin, dıqqat hám baqlawdı, kóz aldın sawlelendiriw hám dóretiwshilik fantaziyların rawajlandıradı hám de ózlestiredi.

Oqıtıwshı fortepiano klasındaǵı jası hám xarakter qásiyetleri, muzikalıq qábileti, beyimleskenligi hám qızıǵıwshılıq dárejesi túrlishe bolǵan oqıwshılar menen shuǵıllanıwda kórkem pedagogikalıq tásir kórsetiwdiń júdá kóp usılları hámde qurallarınan paydalanıwı kerek. Usınıń menen birge, hár bir oqıwshı ushın ayırıqsha jumıs usılın, baylanıs hám qatnasıq jolın hám tábiyiy, muzıka repertuarın tabıw jáne bul repertuarıń maqseti oqıwshıǵa pianinoshı ushın zárúr sıpatlardı aktivlestiriwden hám jetilistiriwden ibarat bolıwı kerek [5:312].

Oqıtıwshınıń kásibi mudamı sabaqtı dóretiwshilik hám kórkem usılda ótiwi menen baylanıslı. SHınıǵıwlar sapalı hám nátiyjeli bolıwı ushın olar joba tiykarında izbe-iz alıp barılıwı, oqıtıwshı óz shákirtleriniń keleshektegi kámalın aldınan kóre alıwı, sonıń menen birge, olarǵa muzıka dóretpeleri ústinde islewdiń tiykarǵı kórkem stilistik principlerin úyretiwi kerek. Mine sol wazıypalardıń tiykarǵı maqseti-miynettiń kórkem ideyasın ańlap alıw, onıń mazmunı hám xarakterin tereń túsiniw, janr hám stilistik qásiyetlerin biliw zárurligin uqtırıw bolıp tabıladı. Bul wazıypanı sheshiw ushın student miynettiń sezimi hám keypiyatı, mazmunı hám de mánisin shın júreken hám haqlı jarata alıwı kerek.

Kórkem obrazdı haqlı tásirli ańlatıw mudamı atqarıwshınıń qábiletine, yaǵnıy obrazǵa tereń kirip barıp, avtor bayan etken waqıyalardıń qatnasıwshısına aylanıwına baylanıslı. Mine sol sıpatlar studentte fortepiano shertiwdi úyretiwdiń dáslepki payıtlarınan baslap tárbiyalanıwı kerek. Oqıtıwshınıń birinshi wazıypası oqıwshınıń jaqsı sezimlerin "bánt" etip, ol jaǵdayda keypiyatı kúshli dóretiwshilik qábilette joqarı dárejede rawajlandırıw bolıp tabıladı. Áne usılarǵa kóre, oqıtıwshınıń ekinshi wazıypası oqıwshı insannıń dóretiwshilik sıpatların qalıplestiriw, onıń óz betinshe oylawın aktivlestiriwden ibarat bolıp tabıladı. Bunda bárinen burın saz-ásbapı menen atqarılatuǵın barlıq jumıslar studenttiń óz betinshe hám dóretiwshilik umtılwı tásirinde, sonıń menen birge, tınlap baqlaw arqalı, ilajı bolǵanınsha sanalı turde, tártipte ámelge asırılıwına itibar beriw kerek. Oqıtıwshınıń barlıq kórsetpeleri sózsiz atqarılatuǵın buyırıq retinde emes, bálkim studenttiń ózi óz betinshe halda, dóretiwshilik izertlew arqalı kelgen qarar retinde ańlatılıwı kerek [6:93].

Oqıtıwshınıń úshinshi tiykarǵı wazıypası studentte dóretiwshilik ideyanı jetiliskeń tártipte ámelge asırıw yamasa fortepiano shertiw texnikasın iyelewge járdem beretuǵın qural hám usıllar sistemasın qalıplestiriw bolıp tabıladı. Fortepianonı shertiw texnikasınıń ózi emes, bálkim onıń atqarıwshıǵa kórkem maqsetti ámelge asırıwda,

miynettiń ideologiyalıq-emocional mazmunın tereñirek jaqtılandırıwda járdem beriw áhmiyetli bolıp tabıladı. Sol sebepli texnikalıq qıynshılıqlar ústinde islew kórkem obrazdı jaqtılandırıw hám atqarıwshılıq sheberligin ólestiriwdiń jolı bolıp esaplanadı. Muzıka pedagogikasında "texnika" túsiniǵı keń mánieste, yaǵnıy seslerdi sapalı sesler shıǵara alıw hám fortepiano shertiwdiń hár túrli usılların ólestiriwdi, pedaldan paydalanıw hám applikatura principlerin iyelewdi, aranjırovka, dinamikalıq qarama-qarsılıqlar, agogika hám álbette, texnikalıq qıynshılıqlardıń hár túrli formaların iyelewdi ańlatadı.

Muzıka dóretpeleri ústinde islewde joqarıdaǵı tiykarǵı wazıypalardı ámelge asırıw ushın arnawlı bir usıl hám qurallardı qollanıw zárúr. Usılardan biri - dóretpeler ústinde basqıshpa-basqısh islew bolıp tabıladı. Bul basqıshlar shártli bolıp, ol hár bir atqarıwshıda hár qıylısha keshedi. Basqıshpa-basqısh islew studentlerge miynettiń muzikalıq tilin dıqqat penen hám az-azdan úyreniw, jumıstaǵı qıynshılıqlardı qunt penen jeńiw hám de kórkem analizdi jaratıw imkaniyatın beredi. Nota teksti menen dáslepki tanısıw onı oqılıwınan, túsiniw alıwdan hám dáslepki analiz etiwden ibarat boladı.

Bul jumı student pyesanıń xarakterin seziwi, tiykarǵı mazmunın ańlap alıwı, ol jaǵdayda ushırasatúǵın qıynshılıqlarǵa, ańlatpa, tásirliklik táreplerine itibar beriw ushın zárúr bolıp tabıladı. Fortepliano mektebiniń barlıq belgili wákılleri mine sol basqısh muzıka shıǵarmasın tikkeley úyreniwden aldın ámelge asırılıwı kerek dep esaplaǵan hám nota teksti ústinde dáslepki islewde pikirlew-esitiw jumısları zárúr ekenligin uqtırǵan. Saz-áspabırsız islewdiń abzallıǵı minada, ol jaǵdayda oqıwshınıń dıqqatı texnikalıq qıynshılıqlarǵa bólinbeydi, usı waqıtta muzikanttıń ishki esitiwi qábileti muzikalıq obrazlardı túsiniw jetiw, arnawlı bir emocional jaǵdaydı bastan keshiriw, shıǵarmadaǵı seslerdiń baylıǵın oylap kóriw imkaniyatın beredi. Biraq tekst ústinde alıp barılátuǵın mine sonday pikirlew, esitiw hár bir studentke da tuwrı kele bermeydi [7:142].

Ishki esitiw qábileti jetkilikli dárejede rawajlanbaǵan oqıwshılar menen shuǵıllanıwda dóretpeler ústinde islewdi saz áspabınan baslawǵa tuwrı keledi. Soǵan qaramay, oqıwshınıń ishki esitiwdi, oylawın aktivlestiretuǵın usıllarınan mudamı túrde paydalanıw, muzikalıq tiykarǵı esitiw ólestiriw arqalı ǵana miynettiń kórkem tilin túsiniw múmkınshılıǵın esten shıǵarmaw kerek. Pyesa ústinde islewde paydalanılátuǵın muzikalıq-teoriyalıq analizdiń bir qansha túrleri bar. Mısalı, pyesanıń usılı, janrı, muwapıqlıǵı hám sesler uyǵınlıǵı tárepińen analiz etiw múmkın. Ana-

lizdiń usı túrlerinde wazıypalar tómendegishe ámelge asırıladı:

- usı pyesanı qaysı kompozitor jaratqan jáne onıń sol janrdaǵı basqa dóretpeler qatarında tutqan ornın ańıqlaw;
- pyesa bólimleriniń tiykarǵı dúzilisi, olardıń bir-birine muwapıqlılıǵı hám

- ulıwma hár bir bóliminiń atamasın biliw;

- miynettiń tema tárepten birligi, hár qıylı qarama-qarsılıq, aralıq hám járdemshi dúzilislerin ańıqlap alıw;

- dáslepki sesler uyǵınlıǵı hám uyqashılıq analizi ótkerilip, soǵan uqsas usılındaǵı dóretpelerge tán ayrıqshalıqlar belgilenedi, eń joqarı belgiler ańıqlanıw, modulyaciyalıq joba, sesler háreketiniń ózine tánligi hám taǵı basqalar ańıqlanadı. Bólimler boyınsha islew pyesanı tolıq, pútin etip shertiwdi zinhar biykar etpeydi. Kerisinshe, miynettiń pútinligi haqqında kóz-qarasımızda sáwlelendiriwdi esten shıǵarmaw ushın pyesanı basınan aqırına shekem tez-tez tákirarlap barıwımız zárúr. Biraq jumıstıń keyingi basqıshlarında, barlıq detallar atqarılıp, quramalı bólimler bólek shertilgende, sestıń kerekli koloriti tabıladı. Áne solardıń barlıǵın ulıwma toqımaǵa biriktirip shertiwdi tákirarlaw kóbirek paydalı boladı.

Bólimler boyınsha islew basqıshı aldın-ala pyesanı bóleklerge, epizodlarǵa ajratıw menen baylanıslı. Bólekler dárejesi hár qaysı halda hár qıylısha bolıwı, mısalı, tez pát penen jazılǵan dóretpeler ushın uzınaraq (segiz taktlı, on altı taktlı) hám salmaqı tezligi menen jazılǵan dóretpeler ushın maydalaw dúzilisi bolıwı múmkın. Bunnan tisqari, studentke jumıstı quramalı esaplaǵan bólimlerden baslawdı da úyretiw kerek. Eń qıyn bólimlerdi arnawlı hám bólek úyreniw qaǵıydasına ámel etip, buǵan dóretpeler ústinde islewdiń aqırına shekem ámelde qollanıw kerek [8:91].

Bólimler boyınsha islewde ońlawlar menen shertiwdiń hár qıylı variantlarınan paydalanıw múmkın. Uǵımsız atqarıw etilgende qáte durıslanadı hám sol bólim qaytadan uyreniledi; eń qıyn hám qolaysız orınlarında toqtap yamasa ástelew ótedi hám taǵı basqa. Mine usılardı úyreniw kriteriyasına qarap, bóleklerdi áste-aqırın irilestiriwge ótıledi. Eń aldın jeńil bólekler irilestiriledi, keyin olarǵa jaqın quramalı epizodlar biriktiriledi.

Pikirlew jumısları mudamı tikkeley atqarıwshılıqtan aldın ámelge asırılıwı hám tek dáslepki analizden ibarat bolıp qalmaq, ol dawıs shıǵarıw usılları, barmaqlardı júrgiziw, dawıslar sesler uyǵınlıǵı, frazirovka hám taǵı basqalar haqqında oylap kóriwdi da óz ishine alıwı kerek [9:79]. Bunnan tisqari, ámeliyatda tastıyqlanǵanıday, miynettiń texnikalıq tárepten qıyn jerlerin aldın túsiniw alıw hám ishki esitiw menen "shertip kóriw" arqalı talay ańsat úyreniw múmkın.

Adebiyatlar

1. Azimov X. Fortepliano sabaqlıǵı. -T.: "Oqıtıwshı", 1997.
2. SHteynpress B., Yampolskiy I. "Enciklopedicheskiy muzikalniy slovar". -Moskva: 1959.
3. Xayitboeva D. Notanı qaǵazdan oqıw hám fortepliano ansambli. -T.: "Uzbekistan", 2010.
4. Tashpulatova D. Kárwán saraya nad etyudami G. Mushelya v fortepiannom klasse. -T.: «Uzbekistan». 2011.
5. Dúnya hám Uzbekistan kompozitorlarınıń dóretpeleri. Hár qıylı jıllar baspalrı.
6. Xayitboeva D. Proizvedeniya Gafura Kadirova v klasse obshego kursa fortepliano. -T.: «Uzbekistan», 2011.
7. Zakirova SH. Proizvedeniya kompozitorov Uzbekistana dlya fortepliano. -T.: «Uzbekiston», 2010.
8. Mushel G. 24 prelyudii i fugi. -M.: 1978..
9. Klementi M. Izbrannye proizvedeniya. -M.: MuzGiz. 1962.

РЕЗЮМЕ. Badiiy didni shakllantirishning maxsus tamoyillari uning o'ziga xos xususiyatlariga asoslanadi. Muallif quyidagilarni aniqlaydi: "ta'mning falsafiy-psixologik tuzilishiga tayanish", "ta'mning asosiy funksiyalarini hisobga olish" tamoyili; "ta'mning pedagogik funksiyasi" ga tayanish tamoyili.

РЕЗЮМЕ. Специальные принципы формирования художественного вкуса основываются на его специфических свойствах. Автор выделяет следующие: принцип «опоры на философскую и психологическую структуры вкуса», принцип «учёта основных функций вкуса»; принцип опоры на «педагогическую функцию вкуса».

SUMMARY. Special principles for the formation of artistic taste are based on its specific properties. The author identifies the following: the principle of "reliance on the philosophical and psychological structure of taste", the principle of "taking into account the basic functions of taste"; the principle of relying on the "pedagogical function of taste".